

Nyerhvervelser til Samlingen på CLAY Keramikmuseum

Malene Hartmann Rasmussen
Hav Spejl, 2021
Tang Manden, 2018
Foto: Sylvain Deleu

af Pia Wirnfeldt, museumsdirektør

Til glæde for alle er samlingen på CLAY blevet endnu rigere. Med solid støtte fra CLAY Venner har museet erhvervet to centrale værker af den internationalt anerkendte keramik, Malene Hartmann Rasmussen. De nyerhvervede værker, *Tang Manden* og *Hav Spejl*, kunne man som gæst på CLAY allerede opleve på særudstillingen, *Natur. Spor & Spejlinger* i 2021-22. Her tiltrak de sig stor opmærksomhed og demonstrerede Malenes originale formsprog teknisk såvel som kunstnerisk.

Det er derfor en stor glæde, at vi med CLAY Venners fornemme støtte nu kan sikre Malene Hartmann Rasmussen en værdig repræsentation i samlingen på CLAY. Med indlæmmelsen af to både gådefulde og smukke værker, som, i relation til hver enkelt beskuer, gemmer på hemmeligheder og uendelige refleksioner. Men læs i første omgang om værkernes opdrag og betydning i Malene Hartmann Rasmussens artikel, der følger her.

Tang Manden (2018) & Hav Spejl (2021)

af Malene Hartmann Rasmussen, keramiker

Malene Hartmann Rasmussen
Tang Manden, 2018
Foto: Sylvain Deleu

Tang Manden (2018) er hovedværket fra mit residency på Victoria & Albert Museum i 2018 og blev skabt under mit 6 måneders lange ophold der. *Hav Spejl* (2021) er en udløber af mit residency. I værket har jeg brugt dele lavet på Victoria & Albert Museum, såsom de små porcelænssnegle, der hviler på den blæretang, der danner rammen rundt om spejlet. På den måde er begge værker beslægtet i både idé og materialer.

Under mit artist residency på Victoria & Albert Museum studerede jeg den franske renæssance-pottemager Bernard Palissy (1510-1589), de franske og engelske følgere af Palissy såsom Charles-Jean Avisseau og Palissy-inspirerede majo-

likavarer fra blandt andet engelske Minton & Co. Jeg føler et slægtskab med Palissy; vi er begge historiefortællere og bruger keramikken til at skabe altomsluttende verdener i både lille og stort format. Vi deler en kærlighed til naturen og viser dens skønhed via keramikens klare, farvede glasurer.

Den research, jeg lavede på Victoria & Albert Museum, var præget af en kunstnerisk tilgang mere end af historisk forskning. Jeg studerede majolikaværkerne i detaljer og dykkede ned i historien og personagerne bag dem. Palissys planer for de to *Grotte Rustique*, han designede til den franske marskal og konstabel Anne de Montmorencys Château

d'Écouen og den franske dronning Catherine de' Medicis kongesæde i Paris, har fyldt meget under mit seks måneders lange ophold. Han arbejdede i årevis på disse mesterværker, som måske aldrig helt blev fuldført. Men hvis grotterne med deres rustikke imiterede natur nogensinde blev færdige, må de have været skønne, monstrøse og groteske syn. På samme tid var de Palissys billede på den ideelle overjordiske utopi, som han beskrev udførligt i tekster.

Under mit ophold rejste jeg til Frankrig for at studere den franske Palissy-følger Charles-Jean Avisseau på Musée des Beaux-Arts i Tours og studerede også de mange fragmenter fra Catherine de' Medicis grotte i Jardin des Tuileries, som blev udgravet fra Palissys værksted i det royale palads i Paris, og som nu er en del af samlingen på Anne de Montmorencys Château d'Écouen (nu Musée de la Renaissance), som ligger nord for Paris.

Bernard Palissys arbejde centrerer sig ofte omkring vand. Hans værker er bygget op omkring et vandhul eller en å, hvor scener med fisk, frøer og slanger udspiller sig. Under mit residency forsøgte jeg at forestille mig, hvilke groteske skabninger der lå under overfladen af dette vand og hvilke hemmeligheder, der gemte sig der. Tanker og måske fortrængninger i underbevidsthedens dyb. Som en kreativ fortolkning modellerede jeg nogle af disse imaginære fund, et af dem var *Tang Manden* (2018). I Victoria & Albert Museums samling gjorde jeg mine feltstudier med Palissy som guide og håndmodellerede objekter såsom det blæretang og de skaller og snegle, som både *Tang Manden* (2018) og senere *Hav Spejl* (2021) er bygget op af.

I min kunstneriske praksis har jeg arbejdet en del med spejlet og spejlende overflader. For mig er (vand)spejlet den barriere, der adskiller to verdener, den virkelige verden og den jeg forestiller mig eksisterer under overfladen eller bag spejlet. Her refererer jeg også til børnelitteraturen såsom Lewis Carrolls *Bag Spejlet* og Brødrene Grimms *Snehvide*,

hvor netop spejlet, udover at være magisk, også viser os noget om identitet og selvbillede. Spejlet har mange lag. Ideen om vand og spejlinger falder fint i tråd med udstillingen *Natur. Spor & Spejlinger* på CLAY, som *Tang Manden* (2018) og *Hav Spejl* (2021) var en del af. Her blev de to værker præsenteret som et samlet værk. *Tang Manden* (2018) stod med ryggen mod beskueren og betragtede sig selv i spejlet, som ydermere var opsat på en væg med en spejlende overflade. Ofte bruger jeg myter og folketro i mine værker. Her har jeg kikket på mytologiske figurer, der knytter sig til vand; havmanden, nøkken og lygtemænd, som alle var en del af det daglige liv og havde den funktion, at de blev brugt til at forklare det uforklarlige. Den skandinaviske folketro har ofte en noget dystert klang, og disse væsner lokkede også folk ned under overfladen og ind i de dødes rige.

Til forskel fra den måde jeg arbejder på med håndmodellerede fortolkninger af naturen, brugte Palissy det at lave gipsforme af planter, døde dyr og insekter, i hvilke han kvæstede dele, som han brugte til at skabe sine udførlige keramiske fortællinger. Han blev beundret for sine skinnende blyglasurer, der tillod bittesmå detaljer at blive synlige. Det var, som bragte han de døde insekter og dyr til live igen via den keramiske glasur. Inspireret af hans majolikablyglasurer, arbejdede jeg under mit residency på Victoria & Albert Museum på at skabe en farvepalet af stentøjsglasurer i Palissys ånd. Den glasur, jeg har brugt på *Tang Manden*, er en højglans kobbergrøn glasur, som ændrer farveintensitet alt efter tykkelsen af glasuren og derfor har et fint spil. Jeg har ønsket at få det til at syne, som var han våd og dryppende, netop kommet ud af en mørk og våd grotte eller stået op fra havenes dyb.

Tang Manden (2018) var udstillet i Medieval and Renaissance Galleries på Victoria & Albert Museum under London Design Festival 2018 som en del af installationen *Black Celebration*. *Tang Manden* (2018) og *Hav Spejl* (2021) var en del af udstillingen *Natur. Spor & Spejlinger* på CLAY i 2021-22.

Den amerikanske forbindelse

Zacho – Agent for Den kgl. Porcelainsfabrik

af Susanne Bruhn, kunsthistoriker og ph.d-studerende

Billede 1. Axel Zachos forretning på Wilshire Boulevard i Los Angeles ca. 1947
CLAY Keramikmuseum
Fotograf ukendt

Da 2. verdenskrig endelig var afsluttet, kunne Europa påbegynde det, der skulle blive en genopbygning af hidtil usete dimensioner. Danske virksomheder kæmpede for at få gang i eksporten, og mange producenter drømte om at få foden indenfor på det boomende amerikanske marked, hvor købekraften var høj, og forbrugerne efterspurgte moderne design og nye produkter til hjemmet. Den kgl. Porcelainsfabrik var en af de få danske virksomheder, som allerede var solidt repræsenteret i USA, hvilket ofte overses i fortællingen om Danish Design, hvor de moderne møblers succes i 1950'erne fremhæves.

For en international virksomhed som Den kgl. Porcelainsfabrik var det helt afgørende at have agenter og samarbejdspartnere, der varetog lokal markedsføring og salg af fabrikkens produkter rundt om i verden. I enkelte lande som Frankrig og Storbritannien prioriterede man fra begyndelsen at drive egen detailforretning, og allerede i 1890 åbnede fabrikken sin første butik i Paris.

Fra 1897 drev man også forretning i England. I første omgang lå butikken på Regent Street, men den blev i 1901 flyttet til mere velbeliggende lokaler på Old Bond Street i hjertet af Londons mest eksklusive forretningskvarter. Driften af disse butikker foregik i tæt samarbejde med fabrikkens ledelse i København. I andre lande havde man for eksempel aftaler med Georg Jensen Sølvmedje, som i deres butikker også solgte kongeligt porcelæn. Fabrikken havde tidligt fokus på det interessante amerikanske marked, og man havde i New York engrossalg fra 1891, men det var forbundet med store vanskeligheder og mange udfordringer at drive forretning fra København på et helt andet kontinent. Fabrikkens selvstændige forretning blev afviklet først i 1930'erne, da man fandt alternative muligheder for at få skub i det amerikanske salg, og en af dem var den danskfødte forretningsmand og kunsthandler Axel Zacho (1899-1955).

Forretningen Zacho

Som ung emigrerede Axel Zacho til USA for at søge lykken som skuespiller, men drømmen om berømmelse på det hvide lærred i Hollywood blev aldrig til virkelighed. I stedet slog han sig ned i Beverly Hills, hvor han med få midler og et godt handelstalant fik gang i en forretning, der solgte dansk kunsthåndværk. Han var selv begejstret for Kähler keramik, og i 1924 fik han overtalt fabrikken i Næstved til at sende en kollektion af deres karakteristiske lertøj, så han kunne teste salgbareheden på det amerikanske marked. Varerne faldt i de amerikanske kunders smag, og snart importerede Axel Zacho Kähler keramik både til sin egen forretning og til videresalg i hele USA. Noget atypisk drev han både engros handel og detailsalg, hvilket ikke var kutyme i USA på daværende tidspunkt. I forretningens første år blev varesortimentet udvidet med sølv- og metalvarer fra Just Andersen.

Snart fulgte flere af de store skandinaviske producenter som Den kgl. Porcelainsfabrik, Carl M. Cohr, Frantz Hingelberg, Orrefors, Höganäs og David Andersen. Og i 1940'erne udvidedes yderligere med danske møbler blandt andet af Hans J. Wegner (1914-2007) og kurvemøbler fra R. Wengler.

Billede 2. Et af salgslokalerne i Axel Zachos nyindrettede forretning med Axel Saltos store trekantede vase som blikfang ca. 1947

CLAY Keramikmuseum

Fotograf ukendt

© Axel Salto / VISDA

I 1932 flyttede forretningen Zacho til den mondæne Wilshire Boulevard i Los Angeles, og efter en gennemgribende modernisering af designeren og arkitekten Kem Weber (1889-1963) fremstod den eksklusive forretning i 1947 som et amerikansk idealbillede af skandinavisk modernisme både udvendigt og indvendigt (Billede 1). På forretningens facade stod med store bogstaver Royal Copenhagen, der var og er fabrikkens internationale navn. En understregning af fabrikkens betydning for Axel Zachos virksomhed og en god reklameplads for en af hans vigtigste samarbejdspartnere. Når man trådte ind i forretningen, blev man mødt af en monumental stentøjsvase. Zachos showpiece var Axel Saltos (1889-1961) store trekantede stentøjsvase i to etager fra 1946 (Billede 2). Vasen, der med sit modernistiske, kraftfulde formsprog adskilte sig markant fra det øvrige og mere traditionelle sortiment af bordstel og pyntegenstande, var sat i produktion blot et år tidligere. Med tanke på de danske porcelænsfabrikkers situation i de første år efter 2. verdenskrig med produktionsvanskeligheder, råvaremangel og eksportbegrænsninger er det værd at lægge mærke til, at det var lykkedes fabrikken at eksportere nyproduceret stentøj helt til Californien på den amerikanske vestkyst. Og Saltos stentøj fungerede åbenbart glimrende både som blikfang og reklame for Den kgl. Porcelainsfabrik, selvom fabrikkens primære eksport til USA bestod af bordservicer, vaser og figurer i porcelæn.

Axel Zacho var i 1930'erne blevet en del af et indflydelsesrigt og særdeles velhavende netværk på den amerikanske vestkyst, der satte stor pris på skandinavisk design og kunsthåndværk. Derfor var fabrikkens ledelse hjemme i Danmark godt tilfredse med, at Zacho blev primus motor på den

danske kunstindustristand på *The Golden Gate International Exposition* i San Francisco i 1939. På udstillingen udgjorde Den kgl. Porcelainsfabriks produkter halvdelen af Zachos stand, og fabrikken havde såmænd også produceret flere tusinde askeskåle i underglasurdekoreret porcelæn med Golden Gate Bridge som motiv, der blev solgt som souvenirs på udstillingen. På Axel Zachos opfordring blev en del af fortjenesten fra salget af askeskåle doneret til udstillingskomiteen, men for fabrikken var det en gylden reklamemulighed, da skålene naturligvis var mærket i bunden med firmalogoet – de tre blå bølger.

Det var netop sådanne initiativer, som fabriksledelsen i København forventede, at deres agenter og samarbejdspartnere leverede. I 1940'erne og 1950'erne voksede forretningen, og Zacho blev en af USA's største forhandlere af skandinavisk design og kunsthåndværk. Som tidligere nævnt, omfattede Axel Zachos virksomhed både engros- og detailsalg. Han havde de attraktive enerettigheder til salg i USA, hvilket for eksempel gjaldt Carl M. Cohr, Just Andersen og Hans J. Wegners møbler produceret hos Carl Hansen & Søn. I tilfældet med Den kgl. Porcelainsfabrik havde Zacho agenturet for staterne vest for Mississippi, hvorimod en anden forretningsmand med danske rødder Frederik Lunning (1881-1952) med sit selskab Georg Jensen Inc. havde salgsrettighederne til den østlige del af det amerikanske marked.

Efter Axel Zachos pludselig død i 1955 blev forretningen videreført af hans mangeårige medarbejder Stig Christensen (ukendt årstal) og sønnen Ib Zacho (1932-2004), der var møbelsnedker og designer. Forretningen lukkede i 1962.

Artiklens referencer

- Royal Copenhagens fabriksarkiv og samling. Rigsarkivet og CLAY Keramikmuseum
- *Dansk Kunsthåndværk* 1949, nr. 9 side 145-147
- *Dansk Kunsthåndværk* 1955, nr. 7 side 116
- *Politiken* 12/7, 1953. *Danskeren, der blev Hollywoods største kunsthandler, paa besøg*
- *Viborg Stifts Tidende* 14/3, 1939

Kunsthistoriker Susanne Bruhn er museets første ph.d.-studerende, og i de tre år, projektet varer, giver hun os i en række artikler her i CLAY Nyt et indblik i sit arbejde. Forskningsprojektet har titlen *Axel Saltos rolle hos Den kgl. Porcelainsfabrik – mellem kunst og masseproduktion*, og det gennemføres i samarbejde med Institut for Design og Kommunikation ved Syddansk Universitet og med væsentlig støtte fra Ny Carlsbergfondet.

NYT FRA CLAY KERAMIKMUSEUM

En festlig dag ved byggeriet

- og med en hilsen til stedets efterkommere

Peter Brandes
Pottemageren, 2017
 Foto: CLAY

Næsten som et vartegn over CLAY og keramisk kunst står Pottemageren af Peter Brandes på museets altan. Man fristes til at forestille sig, at han "kigger ned i hullet" og holder øje med byggeriet i Skulpturparken.

Som bekendt udvider CLAY med et mindre magasin og en stor udstillingssal på 350m², der som en topsikret boks placeres under jorden, forbundet til de allerede eksisterende udstillingssale.

Fredag den 23. september var en herlig og stemningsfuld festdag med nedlæggelse af en tidskapsel, der består af årskruset CLAY 2022, skabt af den unge keramiker Maria Kildahl Mathiasen, og en besked om byggeriet, som en hilsen til vores efterkommere.

Begivenheden fulgtes op af taler af borgmester Johannes Lundsfryd Jensen, museumsdirektør Pia Wirnfeldt og formand for museumsbestyrelsen Erik Jacobsen.

Til at fuldende dagens herligheder blev der serveret velsmagende pølser med brød, kaffe og kage og ikke mindst herlig, levende jazzmusik i Café CLAY.

Workshops på CLAY i efterårsferien

Mandag den 17. og onsdag den 19. oktober 2022, kl. 13-15,
 med Jette Löwén

Torsdag den 20. og fredag den 21. oktober 2022, kl. 13-15,
 med Helene Thing

Besøg CLAY Keramikmuseum i efterårsferien, hvor bl.a. udstillingerne *Willumsen*, *Gauguin*, *Lilja*, *Mellem myte og virkelighed* og *Morten Løbner Espersen*. *Triumf & Katastrofe* kan ses.

Tag børnene med. Der er workshops mandag, onsdag, torsdag og fredag kl. 13-15. Med udgangspunkt i udstillingerne *Mellem myte og virkelighed* og *Triumf og katastrofe* vil keramikere Jette Löwén og Helene Thing arbejde med teknikker i formgivningen. Alle værker vil blive glaseret i en glasur efter eget valg. Værkerne bliver brændt og kan senere afhentes på museet eller tilsendes.

Alder: fra 7/8 år og opefter. Børn under 7 år skal være ifølge med en voksen

Varighed: 2 timer

Pris: DKK 385,- inkl. materialer + evt. forsendelse

For tilmelding og yderligere information se kalenderen på CLAYs hjemmeside under de nævnte datoer.

NYT FRA CLAY VENNERS BESTYRELSE

Søndag den 6. november kl. 15-16.30 kan I møde keramikeren Morten Løbner Espersen på CLAY.

Morten Løbner fortæller om sin nye udstilling *Triumf og katastrofe*, og om hvordan han fremstiller sine værker, ikke mindst om arbejdet med de pragtfulde overflader og glasurer.

CLAY Venner har gratis adgang til arrangementet mod forevisning af gyldigt CLAY Venner medlemskort. Der er adgang for øvrige gæster, når entréen er betalt.

Udgives af foreningen CLAY Venner

Redaktion: Susan Lejsgaard, susanlejsgaard@gmail.com
 og Bodil Toft, btoft50@gmail.com

Layout: Heidi Kunst, Kulturkalenderen & Grafisk Bureau

Ophavsret: Redaktionen af CLAY Nyt bestræber sig på at kontakte alle retmæssige ophavsmænd m/k. Eventuelle overtrædelser er sket utilsigtet og uden forsæt

Næste nr. udkommer primo november 2022

CLAY | VENNER

KERAMIKMUSEUM DANMARK | Kongebrovej 42 | DK-5500 Middelfart | www.claymuseum.dk